

Obszary specjalnej ochrony ptaków – propozycja uzupełnienia sieci Natura 2000.

Tomasz Wilk, Rafał Bobrek

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

1. Wprowadzenie

Sieć obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO; ang.: special protection areas – SPAs) to – obok specjalnych obszarów ochrony siedlisk – element europejskiego programu Natura 2000. Dwa główne akty prawne regulujące tworzenie sieci OSO, a także cele ochrony, funkcje, zasady działania, to dyrektywa siedliskowa¹ oraz dyrektywa ptasia². Głównym celem sieci OSO Natura 2000 jest zachowanie populacji gatunków ptaków o wysokim statusie ochronnym w Europie, wskazanych w załączniku I dyrektywy ptasiej, a także gatunków migrujących. Dotychczasowe badania (np. Sanderson i in. 2016, Pellissier i in. 2020, Prince i in. 2021) czy też wyniki programu Monitoring Ptaków Polski (Chylarecki i in. 2018) wskazują, że taka forma ochrony rzeczywiście może być efektywnym narzędziem dbania o populacje ptaków na terenie Unii Europejskiej.

Kryteria wyznaczania obszarów ptasich wskazane są w dyrektywach dość ogólnie. Na terenie UE przyjętą regułą jest ich identyfikacja w oparciu o katalogi ostoi ptaków IBA (Important Bird Areas) przygotowanych w krajach członkowskich zgodnie z wytycznymi BirdLife International. Zasada ta została usankcjonowana m.in. dwoma wyrokami Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (C-355/90, Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Królestwu Hiszpanii; oraz C-3/96/Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Holandii). Po tych orzeczeniach krajowe listy ostoi ptaków traktowane są przez Komisję Europejską jako referencyjne do wyznaczania obszarów ptasich Natura 2000.

Dotychczas w Europie wyznaczono ponad 6100 OSO (EC 2023), w tym w Polsce 145 takich obszarów. Powstawanie sieci OSO w Polsce miało miejsce głównie w latach 2004-2008, z niewielkimi uzupełnieniami sieci (4 obszary) w okresie 2011-2012. Od roku 2012 nie został utworzony w Polsce żaden nowy obszar specjalnej ochrony ptaków mimo danych wskazujących, że istnieją miejsca, które powinny zostać włączone do programu

¹ Dyrektywa Rady 92/43/EWG z 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

² Dyrektywa 2009/147/WE z 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa.

Natura 2000 w celu ochrony populacji ptaków (Wilk i in. 2010). W rozdziale tym podsumowano potencjał krajowy w uzupełnieniu sieci obszarów specjalnej ochrony ptaków, przedstawiając listę miejsc spełniających kryteria ostoi ptaków IBA, a także poszerzeń granic wybranych, istniejących obszarów OSO.

2. Źródła danych i metodyka wyznaczania obszarów

Materiał obejmujący listę nowych ostoi ptaków IBA, niechronionych jeszcze w ramach sieci Natura 2000, pochodzi z trzech źródeł. Pierwszym jest aktualny, całościowy katalog ostoi ptaków IBA, który prezentuje zidentyfikowane do 2010 roku wszystkie ostoje ptaków IBA w Polsce (Wilk i in. 2010). Są to 174 obszary – 145 włączonych już do sieci Natura 2000 oraz 29, które nie są jeszcze chronione jako OSO (i właśnie tę drugą grupę ujęto w rozdziale). W przypadku trzech obszarów niniejsza propozycja zawiera poszerzony (Beskid Wyspowy, Wschodnie Wody Przybrzeżne) lub zmieniony (Świętokrzyska Dolina Wisły) przebieg granic w porównaniu z propozycją w Wilk i in. (2010), w oparciu o dane przesłane przez współpracowników OTOP (Ł. Kajtoch, D. Marchowski – dane własne) lub też dane publikowane (Wilk i in. 2022a).

Drugim źródłem są dane publikowane, powstałe po 2010 r., w których przedstawiono informacje pozwalające zidentyfikować dany obszar jako ostoję ptaków IBA – dotyczy to trzech obszarów: Żelazna (Lewtak i in. 2016), Lasy Sobiborskie (Kancłerska i in. 2018), Dolina Środkowego Dunajca (Wilk i in. 2022b). W przypadku Lasów Sobiborskich, po weryfikacji kryteriów wskazanych w publikacji Kancłerska i in. 2018, ostateczny zestaw kryteriów BirdLife International, jakie spełnia ten obszar, został nieco zmodyfikowany.

Trzecim źródłem danych są propozycje przesłane do OTOP w okresie 2022-2023 w ramach inicjatywy Koalicji 10% związanej z identyfikacją obszarów o wysokich walorach przyrodniczych. Informacje o zbieraniu propozycji wysłane zostały do szerokiej sieci przyrodników, w tym opiekunów ostoi IBA, a także promowane poprzez strony internetowe Koalicji 10% i OTOP. W okresie tym przekazano do OTOP 12 propozycji, z czego 4 nie spełniały kryteriów ostoi ptaków IBA – pozostałe osiem (Bory Człuchowskie, Dolina Dolnej Krzny, Dolina Nogatu, Dolina Zacisówki, Ostoja Wiśnicko-Wielicka, Pojezierze Gnieźnieńskie, Stawy w Starzawie, Południowa Ławica Środkowa) ujęto w niniejszym rozdziale.

Prezentowane tutaj ostoje ptaków IBA poddane zostały waloryzacji przy wykorzystaniu zestawu kryteriów BirdLife International. Pełne brzmienie oraz opis zasad stosowania wszystkich kryteriów można znaleźć w publikacji Wilk i in. 2010 (w tym także w wersji elektronicznej – patrz: OTOP 2023), a tutaj przytoczono jedynie podstawowe informacje przybliżające te kryteria. Zestaw kryteriów BirdLife International stosowany na potrzeby niniejszego opracowania obejmował łącznie 20 kryteriów ujętych w trzech grupach – A, B i C, stosowanych w różnej skali geograficznej (są to – odpowiednio – kryteria globalne, europejskie oraz działające na poziomie UE).

Kryteria te identyfikują obszary istotne dla ochrony czterech grup ptaków: (i) gatunków rzadkich i zagrożonych (w oparciu o: listę gatunków zagrożonych globalnie wg IUCN (Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody), listę

gatunków z załącznika I dyrektywy ptasiej, listy gatunków SPEC – o wysokim statusie ochronnym w Europie), (ii) gatunków o ograniczonym zasięgu, (iii) gatunków, których występowanie ograniczone jest do jednego biomu (np. gatunki wysokogórskie), oraz (iv) dla dużych koncentracji ptaków migrujących.

Istotnym elementem operowania kryteriami BirdLife International są progi ilościowe, które determinują, czy dany obszar spełnia kryterium, czy też nie. Warto dodać, że w ostatnich latach dokonano nieznacznych zmian w systemie kryteriów IBA (BL 2023). Jednak ze względu na ich niewielki zakres, a także aby zapewnić spójność z kryteriami stosowanymi dla większości krajowych ostoi z katalogu krajowych obszarów IBA (Wilk i in. 2010), w niniejszym opracowaniu zastosowano kryteria w brzmieniu z 2010 r.

Przy stosowaniu kryteriów BirdLife wykorzystano najnowszą wersję listy gatunków zagrożonych globalnie (IUCN 2023), a do wyliczeń związanych z szacowaniem udziału populacji krajowej w ostojach IBA bazowano na najnowszych ocenach liczebności podanych w Wilk i in. 2020. Przy sprawdzaniu rangi poszczególnych obszarów dla danego gatunku (kryterium C6) wykorzystano dane o liczebności w poszczególnych ostojach prezentowane w Wilk i in. 2010. Do porównania oceny walorów powołanych już OSO oraz nowych ostoi ptaków IBA (29 obszarów prezentowanych w Wilk i in. 2010) użyto wskaźnika Welscha (Chylarecki 2011), który podsumowuje informacje o spełnianiu przez dany obszar kryteriów z grupy A, B i C wg BirdLife International. Współczynnik był obliczany jako ważona suma gatunków spełniających kryteria z grup A, B i C (wagi i procedura podana w: Chylarecki 2011).

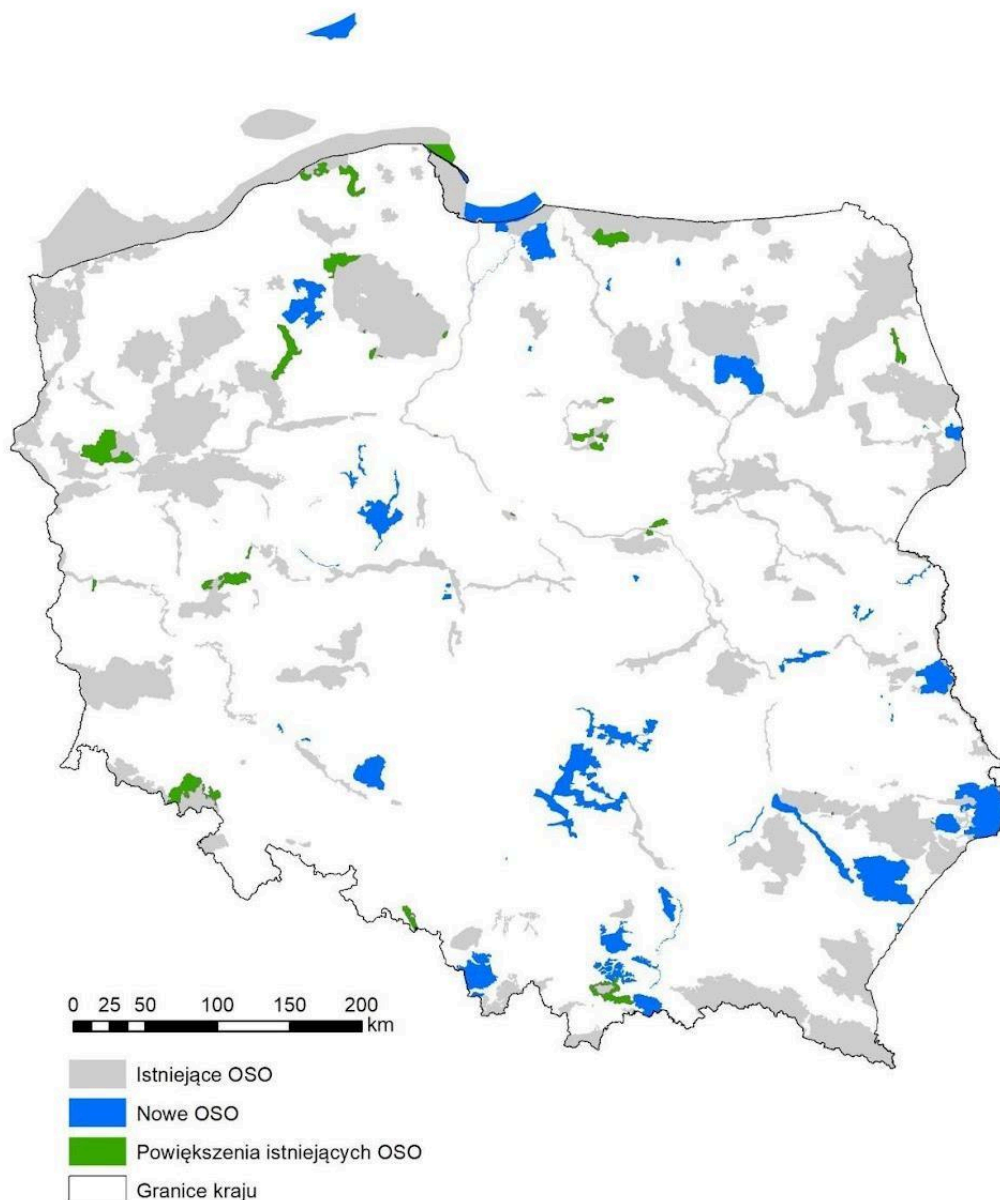
Oprócz propozycji nowych obszarów OSO, a więc listy obszarów spełniających kryteria ostoi ptaków IBA, niniejsze opracowanie zawiera również propozycje poszerzeń istniejących OSO. Pochodziły z dwóch źródeł. Były to:

a) Zapisy zawarte w Planach Zadań Ochronnych (PZO) dla poszczególnych obszarów OSO. W wielu PZO zawarto zapisy sugerujące zmiany granic, w tym poszerzenia istniejących obszarów OSO, zwykle wraz z argumentacją, dlaczego takie poszerzenie jest potrzebne z uwagi na walory przyrodnicze i/lub integralność danego OSO (dane zestawione w dużej mierze przez Klub Przyrodników). W niniejszym opracowaniu wzięto pod uwagę jedynie propozycje istotniejszych zmian przestrzennych, pomijając takie, które miały na celu jedynie dopasowanie przebiegu granic OSO do przebiegu granic działek ewidencyjnych.

b) Informacje pozyskane od współpracujących z OTOP przyrodników, w szczególności ornitologów. Wiele osób przekazało OTOP informacje o potrzebie poszerzenia istniejących OSO o tereny szczególnie cenne dla ptaków będących przedmiotami ochrony w tych OSO, które to tereny znalazły się poza granicami dotychczasowych OSO. Osoby takie, posiadające dane o walorach ornitologicznych tych terenów (aktualne dane o liczebności poszczególnych gatunków – przedmiotów ochrony), przekazały je OTOP wraz z informacjami o zasięgu przestrzennym tych terenów. Dane te stały się podstawą do stworzenia propozycji powiększeń istniejących OSO zawartych w niniejszym opracowaniu.

3. Propozycja nowych obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 oraz propozycja poszerzenia wybranych, istniejących OSO.

Łącznie w ramach prac zebrano propozycje 40 nowych obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz propozycje powiększenia 20 istniejących (Ryc. 1). Rozmieszczone są one w różnych częściach kraju, przy czym nowe obszary przeważają w południowej i wschodniej, a powiększenia – w północnej i zachodniej części Polski.

Ryc. 1. Mapa z lokalizacją proponowanych nowych obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (40 – niebieski kolor) oraz poszerzeń istniejących OSO (20 – zielony kolor), na tle istniejącej sieci obszarów OSO w Polsce (145 – szary kolor).

Wszystkie nowo proponowane 40 obszarów OSO spełnia co najmniej jedno kryterium BirdLife International, są one więc jednocześnie zidentyfikowane jako ostoje ptaków IBA w Polsce (Tab. 1). Liczba kryteriów kwalifikujących te obszary waha się od 1 do 9 (średnio 3,2). Najwięcej kryteriów spełniają obszary: Zbiornik Siemianówka (9), Dolina Dolnego Wieprza (8), Polder Sątopy-Samulewo oraz Wschodnie Wody Przygraniczne (po 7), Pojezierze Gnieźnieńskie oraz Południowa Ławica Środkowa (po 6). Łącznie 14 różnych kryteriów pozwoliło zidentyfikować obszary jako ostoje ptaków IBA (Tab. 1). Najczęściej stosowane były: kryterium C6 (jedna z „n” najważniejszych ostoi lęgowych dla gatunków z załącznika I dyrektywy ptasiej) – 28 obszarów, kryteria A1/C1 (obszar istotny dla populacji lęgowej lub migrującej gatunku zagrożonego globalnie) – 16 obszarów, kryterium B2 (obszar istotny dla gatunku o niekorzystnym statusie ochronnym w Europie) – 13 obszarów. Pozostałe kryteria kwalifikowały od 1 do 9 obszarów.

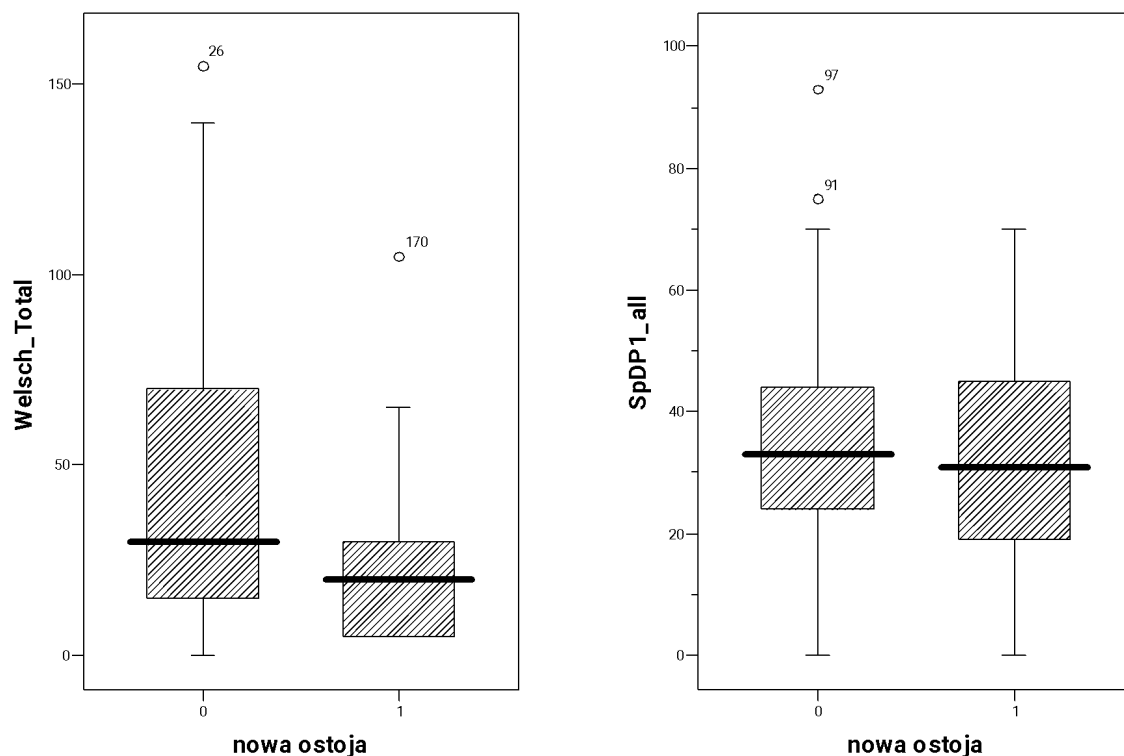
Liczba gatunków kwalifikujących w poszczególnych ostojach IBA wahała się od 1 do 14, średnio były to 3 gatunki (przy czym grupa „ptaki wodno-błotne” kwalifikująca w kryteriach związanych z dużymi koncentracjami ptaków migrujących/zimujących traktowana była w tych wyliczeniach jako 1 „gatunek”). Najwięcej gatunków kwalifikujących odnotowano w obszarach: Zbiornik Siemianówka (14), Niecka Włoszczowska i Wysoczyzna Elbląska (po 7), Lasy Sieniawskie, Bory Człuchowskie (po 6). Do gatunków kwalifikujących należał szeroki zespół kilkudziesięciu taksonów z różnych grup ekologicznych i systematycznych. Wśród nich wymienić można gatunki zagrożone globalnie (np. lodówka, kulik wielki, rycyk), duża grupa gatunków z załącznika I dyrektywy ptasiej (np. bąk, rybitwa białoczelna, dubelt, puszczyk uralski, kraska, dzięcioł białoszy), gatunki SPEC o niekorzystnym statusie ochronnym w Europie (np. bąk, bocian czarny) czy też gatunki o dużych koncentracjach migrujących lub zimujących (np. łabędź czarnodzioby, gęś tundrowa, żuraw).

Tabela 1. Lista 40 obszarów spełniających kryteria ostoi ptaków IBA, które nie zostały dotychczas włączone do sieci Natura 2000.

kod ostoi	nazwa ostoi	kryteria	liczba kryteriów	liczba gat. kwalifikujących
PL139	BESKID ŚLĄSKI	B2, C6	2	4
PL140	BESKID WYSPOWY	A1, C1, C6	3	3
PL141	BUCZYNY GRZĘDY SOKALSKIEJ	C6	1	1
PL142	DOLINA CZARNEJ	A1, C1, C7	3	2
PL143	DOLINA DOLNEGO SANU	A1, B2, C1, C6	4	2
PL144	DOLINA DOLNEGO WIEPRZA	A1, A4iii, B1i, B2, C1, C3, C4, C6	8	6
PL146	DOLINA STOBRAWY	A4i, B1i, C3, C6	4	2
PL147	DOLINA WIDAWY I OLEŚNICY	A4i, A4iii, B1i, C3, C4	5	2
PL149	JEZIORO KARAŚ	C6	1	1
PL150	KUŹNICA WAREŻYŃSKA	C6	1	1
PL151	LASY RADŁOWSKIE	A1, C1, C6	3	2
PL152	LASY SIENIAWSKIE	A1, B3, C1, C6	4	6
PL153	MIERZEJA WIŚLANA	B1iv, C5	2	1

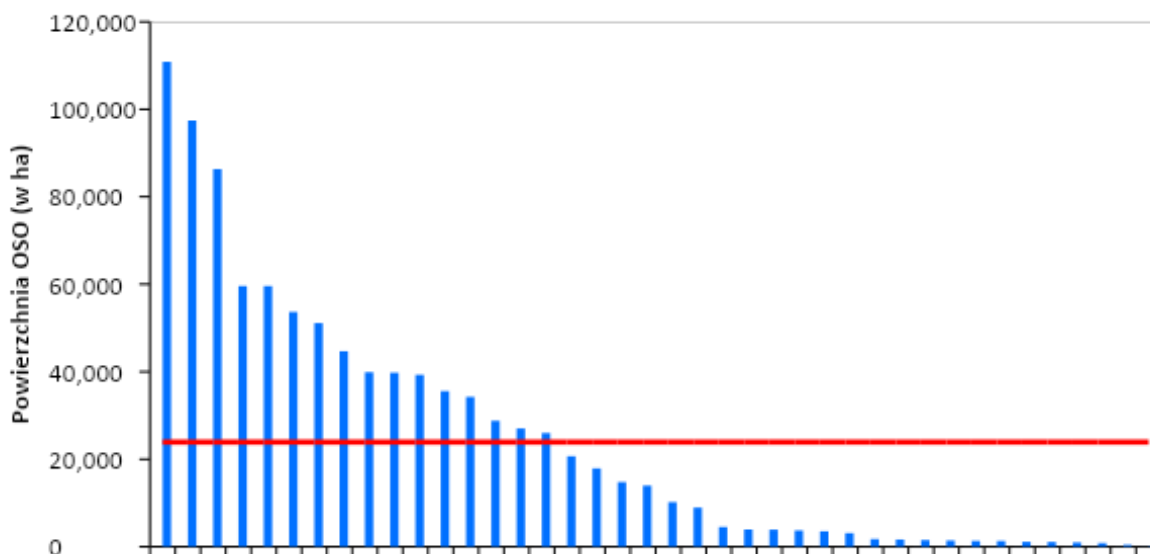
PL154	NIECKA WŁOSZCZOWSKA	A1, B2, C1, C6	4	7
PL155	OSTOJA KONIŃSKA	B2, B3, C6	3	4
PL156	OSTOJA KURPIOWSKA	A1, B2, C1, C6	4	5
PL157	OSTOJA KWIECEWO	C6	1	1
PL158	OSTOJA MIRCZE	A1, B2, C1, C6	4	4
PL159	OSTOJA POPRADZKA	A1, C1, C6	3	4
PL160	OSTOJA SAŁOPY-SAMULEWO	A1, A4i, A4iii, B1i, C1, C2, C4	7	2
PL161	POTORFIA NAD WIEPRZEM	C6	1	2
PL162	PÓŁWYSEP HELSKI	B1iv, C5	2	1
PL164	STAWY JAKTORÓW I KRAŚNICZA WOLA	A4iii, C4	2	1
PL166	ŚWIĘTOKRZYSKA DOLINA WISŁY	A1, B2, C1, C6	4	3
PL167	WROCŁAWSKIE POLA IRYGACYJNE	C6	1	1
PL168	WYSOCZYNA ELBLĄSKA	A1, B2, B3, C1, C6	5	6
PL169	DOLINA ŚREDZKIEJ STRUGI	C6	1	1
PL170	ZBIORNIK SIEMIANÓWKA	A1, A4iii, B1i, B2, B3, C1, C2, C4, C6	9	14
PL171	BORY CZŁUCHOWSKIE	A4i, B1i, C2, C3, C6	4	6
PL172	DOLINA DOLNEJ KRZNY	A1, C1	2	1
PL173	DOLINA NOGATU	C6	1	2
PL174	DOLINA ŚRODKOWEGO DUNAJCA	B2, C6	2	3
PL175	DOLINA ZACISÓWKI	B2, C6	2	1
PL176	LASY SOBIBORSKIE	C6	1	3
PL177	OSTOJA WIŚNICKO-WIELICKA	B2, C6	2	2
PL178	POBRZEŻE GNIEŹNIEŃSKIE	A4i, A4iii, B1i, B3, C2, C3,	6	5
PL179	STAWY W STARZAWIE	A4iii, C4	2	1
PL180	ŻELIZNA	A1, C1	2	2
PLM4	WSCHODNIE WODY PRZYGRANICZNE	A4i, A4iii, B1i, B1ii, C2, C3, C4	7	4
PLM5	POŁUDNIOWA ŁAWICA ŚRODKOWA	A1, A4i, A4iii, B1i, C1, C3, C4	7	2

Należy podkreślić, że wartość przyrodnicza nowo proponowanych obszarów OSO nie różni się istotnie od walorów już istniejących obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. Przykładowo analiza wykonana dla 29 ostoi ptaków IBA wskazanych w Wilk i in. 2010 i niewłączonych jeszcze do sieci (Chylarecki 2011) wykazała, że posiadają one walory porównywalne z tymi odnotowanymi w ostojach wyznaczonych jako OSO przez rząd RP (Ryc. 2). Obie grupy obszarów nie różnią się istotnie, zarówno w zakresie wskaźnika Welscha (podsumowującego w jednym parametrze informację o liczbie i wadze kryteriów kwalifikujących BirdLife International spełnianych przez obszar), jak i w zakresie liczby gatunków z załącznika I dyrektywy ptasiej (Ryc. 2). Średnia wartość wskaźnika Welscha wpisuje się w zakres wartości typowych dla IBA wyznaczonych jako OSO, a najcenniejsze, nowe ostoje IBA mają wartości wskaźnika Welscha wyższe niż połowa terenów wyznaczonych już jako OSO (Chylarecki 2011).

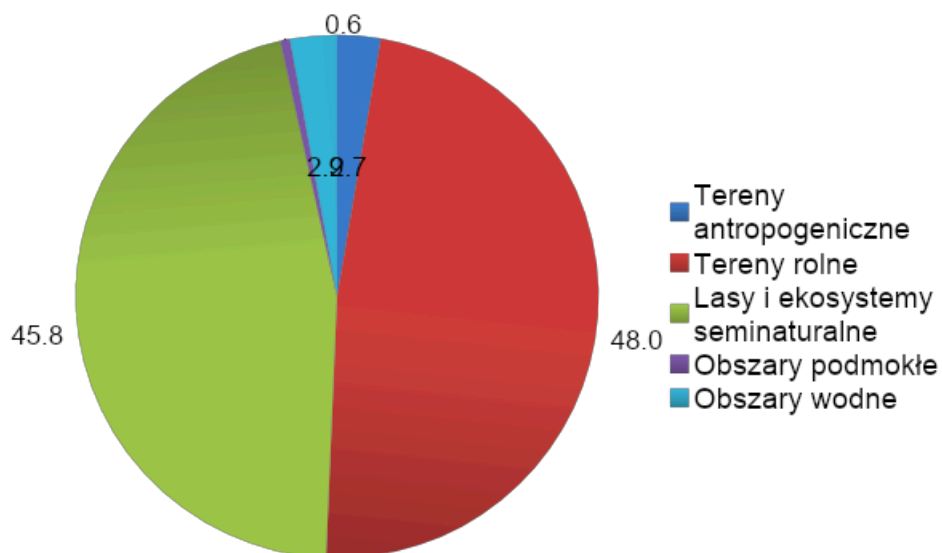
Ryc. 2. Porównanie walorów ornitologicznych ostoi ptaków wyznaczonych jako OSO (lewy symbol w każdym panelu, nowa ostoja = 0) oraz ostoi niewyznaczonych jeszcze jako OSO (prawy symbol w każdym panelu, nowa ostoja = 1). Na lewym panelu przedstawiono wartości współczynnika Welsch_Total, a na prawym panelu – liczbę stwierdzonych gatunków ptaków z załącznika I dyrektywy ptasiej (SpDP1_all). Na każdym wykresie gruba pozioma linia oznacza medianę (50. percentyl rozkładu), obszar zakresowany wyznacza środkowe 50% obserwacji (pomiędzy 25. a 75. percentylem rozkładu). Cienkie linie („wąsy”) wyznaczone jako $1.5 \cdot$ rozstęp międzykwartyłowy. Wartości odstające oznaczone jako kółka. Na lewym panelu dla ostoi wyznaczonych jako OSO pominięto ekstremalnie wysokie wartości dla Ostoi Biebrzańskiej (Welsch_Total = 315) oraz dla Doliny Dolnej Odry (275). Za: Chylarecki 2011.

Nowe OSO mają zróżnicowaną powierzchnię – od 199 do 110 898 ha – łącznie zajmując 956 675 ha (9566,8 km²), w tym 867 852 ha powierzchni lądowej i 88 823 ha powierzchni morskiej. Ryc. 3 ilustruje rozkład wielkości powierzchni (w ha) 40 nowych OSO (niebieskie słupki). Czerwona linia symbolizuje przeciętną wielkość nowego obszaru, wynoszącą 23 916,9 ha.

Ryc. 3. Powierzchnia (w ha) nowo proponowanych obszarów specjalnej ochrony ptaków. Czerwona linia pokazuje wartość średnią.

Korzystając z bazy danych pokrycia terenu CORINE Land Cover 2018 (CLC), można stwierdzić, że na obszarze nowo proponowanych OSO wyraźnie dominują dwie klasy pokrycia terenu: tereny rolne oraz lasy i ekosystemy seminaturalne, które łącznie pokrywają 93,8% powierzchni tych OSO. Udział pozostałych klas (obszarów wodnych, terenów antropogenicznych i obszarów podmokłych) jest niewielki (Ryc. 4).

Ryc. 4. Udział poszczególnych klas siedliskowych w nowo proponowanych obszarach specjalnej ochrony ptaków. Klasyfikacja wg CORINE Land Cover 2018.

Również propozycje powiększeń istniejących OSO mają zróżnicowaną powierzchnię – od 119 do 40 310 ha – łącznie zajmując 225 843 ha (2258,4 km²), w tym 209 663 ha powierzchni lądowej i 16 180 ha powierzchni

morskiej. Na obszarach 20 proponowanych powiększeń OSO udział różnych form pokrycia terenu jest zbliżony jak w przypadku nowych OSO. Powierzchniowo również dominują lasy i obszary seminaturalne oraz tereny rolne, przy czym ich kolejność jest tutaj odwrotna. Te dwie klasy obejmują 94,7% powierzchni powiększeń, przy marginalnym, zaledwie kilkuprocentowym udziale pozostałych trzech klas.

4. Podsumowanie – uzasadnienie konieczności poszerzenia sieci obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000

Krajowa awifauna wciąż nie jest efektywnie chroniona. Dane z Monitoringu Ptaków Polski przedstawione w Raporcie z wdrażania art. 12 dyrektywy ptasiej w Polsce w latach 2013-2018 (Chodkiewicz i in. 2019) wskazują, że aż 29 proc. gatunków lęgowych w naszym kraju doświadczyło istotnych spadków liczebności w okresie ostatnich 10 lat, a długoterminowe dane (w skali 30-40 lat) wskazują na spadek liczebności w odniesieniu aż do 43 proc. gatunków lęgowych, dla których określono kierunek trendu. Według najnowszego wydania Czerwonej listy ptaków Polski (Wilk i in. 2020) w Polsce wymarło dotychczas 16 gatunków, z czego niemal połowa – w ciągu ostatnich dwóch dekad. Dodatkowo, aż 20 proc. wszystkich gatunków gniazdujących w naszym kraju zagrożonych jest wymarciem, z czego aż 12 wskazano jako krytycznie zagrożone – a więc narażone są na bezpośrednie ryzyko ekstynkcji w najbliższym czasie. Wśród taksonów, które doświadczają w kraju istotnych spadków liczebności, znajduje się wiele o wysokim statusie ochronnym w skali Unii Europejskiej (gatunki wskazane w zał. I dyrektywy ptasiej), do których adekwatnej ochrony nasz kraj zobowiązany jest zapisami dyrektyw – siedliskowej i ptasiej. Powyższe dane wyraźnie wskazują na niepokojący i podlegający istotnemu regresowi w ostatnich dekadach stan awifauny w Polsce.

Jednocześnie analizy wykonane przez OTOP wskazują, że dla wielu gatunków ptaków istniejąca sieć OSO jest wysoce niewystarczająca. Zestawienie liczebności wybranych gatunków ptaków w 40 obszarach spełniających kryteria włączenia do sieci Natura 2000, jednak niepowołanych jeszcze jako OSO, wskazuje, że w przypadku co najmniej 13 gatunków obszary te grupują powyżej 10 proc. populacji krajowej. Do grupy tej należą dwa gatunki: kraska oraz puszczyk mszarny, w przypadku których prawie cała (>90%) krajowa populacja występuje w nowo projektowanych OSO! Do pozostałych taksonów w tej grupie należą: cietrzew, głuźzec, kulik wielki, rycyk, mewa czarnogłowa, śmieszka, rybitwa rzeczna, rybitwa białoczelna, rybitwa czarna, rybitwa białowąsa, podróżniczek – nowo proponowane OSO grupują od 11 do 21% krajowej populacji tych gatunków. Większość z tych gatunków obniża aktualnie liczebność w kraju i/lub wymieniona jest na krajowej Czerwonej liście jako gatunki zagrożone (w szczególności dramatycznej sytuacji są takie gatunki, jak: kraska, kulik wielki, rycyk, cietrzew). Niemal wszystkie wskazane są w załączniku I dyrektywy ptasiej, a więc podlegać powinny specjalnym środkom ochrony.

Tak duży odsetek krajowej populacji gatunków występujący poza obszarami chronionymi oznacza, że bez istotnego rozwoju sieci tych obszarów nie jesteśmy w stanie zapewnić rodzimej awifaunie efektywnej ochrony. Jeśli chcemy skutecznie chronić wskazane powyżej gatunki – zatrzymać negatywne trendy populacji, a w niektórych przypadkach powstrzymać proces wymierania gatunku w kraju i w UE – sieć OSO musi być poszerzona o nowe obszary. Jednocześnie proponowane do objęcia ochroną obszary wydatnie uzupełniają

istniejącą sieć OSO w zakresie zachowania populacji migrujących oraz zimujących gatunków. Obszary zidentyfikowane jako ważne dla populacji migrujących chronią gatunki zagrożone w skali globalnej (IUCN 2023), które jednocześnie są silnie zagrożone w kraju (Wilk i in. 2020) – należą do nich w szczególności kulik wielki oraz rycyk. Nie da się ich efektywnie chronić bez zachowania obszarów istotnych w całym cyklu życia – podczas lęgów, ale też wędrówek. Dodatkowo nowe propozycje uzupełniają luki w rozmieszczeniu przestrzennym obszarów chronionych dla populacji migrujących – zarówno na lądzie, jak i na obszarze morskim.

Uzupełnienie listy obszarów specjalnej ochrony ptaków jest kluczowe, aby powstrzymać ubożenie krajowej awifauny, wesprzeć Polskę w realizacji zobowiązań wynikających z dyrektyw ptasiej i siedliskowej, a także uczynić krok do osiągnięcia ambitnych celów związanych z ochroną obszarową, przedstawionych w unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności 2030.

5. Podziękowania

Dziękujemy wszystkim osobom współpracującym z OTOP, które przekazały nam liczne dane o obszarach proponowanych ostoi ptaków IBA – zarówno w czasie publikacji katalogu ostoi, w latach 2009-2010, jak i teraz, w latach 2022-2023, włączając się inicjatywę Koalicji 10%. Bez ich bezinteresownego zaangażowania przedstawienie niniejszych wyników nie byłoby możliwe.

6. Literatura

BL. 2023. BirdLife International: IBA criteria. <http://datazone.birdlife.org/site/ibacriteria> dostęp z dnia 18.05.2023.

Chodkiewicz T., Chylarecki P., Sikora A., Wardecki Ł., Bobrek R., Neubauer G., Marchowski D., Dmoch A., Kuczyński L. 2019. Raport z wdrażania art. 12 dyrektywy ptasiej w Polsce w latach 2013-2018: stan, zmiany, zagrożenia. Biuletyn Monitoringu Przyrody 20: 1–80.

Chylarecki P. 2011. Ocena wartości „nowych” ostoi ptaków IBA. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków – maszynopis.

Chylarecki P., Chodkiewicz T., Neubauer G., Sikora A., Meissner W., Woźniak B., Wylegała P., Ławicki Ł., Marchowski D., Betleja J., Bzoma S., Cenian Z., Górski A., Korniluk M., Moczarska J., Ochocińska D., Rubacha S., Wieloch M., Zielińska M., Zieliński P., Kuczyński L. 2018. Trendy liczebności ptaków w Polsce. GIOŚ, Warszawa.

EC. 2023. European Commission: Managing and protecting Natura 2000 sites. https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/sites/index_en.htm dostęp z dnia 18.05.2023.

IUCN. 2023. International Union for Conservation of Nature: Red List of threatened species. <https://www.iucnredlist.org/> dostęp z dnia 18.05.2023.

Kanclerska K., Karpińska O., Woźniak B., Grzębkowski M., Aftyka S., Bełcik M., ... & Keller M. (2018). Ocena możliwości włączenia Lasów Sobiborskich do sieci obszarów Important Birds Areas oraz obszarów specjalnej ochrony ptaków. *Sylvan*, 162(02): 146–154.

Lewtak J., Trzciniński K., Krupiński D. 2016. Krajowy plan ochrony kulika wielkiego. Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian”, Warszawa.

OTOP. 2023. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków: Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce – wersja elektroniczna publikacji. <https://otop.org.pl/naszeprojekty/chronimy/ostoje-ptakow-iba/do-pobrania/> dostęp z dnia 18.05.2023.

Pellissier V., Schmucki R., Pe'er G., Aunins A., Brereton T.M., Brotons L., Carnicer J., Chodkiewicz T., Chylarecki P., del Moral J.C., Escandell V., Evans D., Foppen R., Harpke A., Heliölä J., Herrando S., Kuussaari M., Kühn E., Lehikoinen A., Lindström Å., Moshøj C.M., Musche M., Noble D., Oliver T.H., Reif J., Richard D., Roy D.B., Schweiger O., Settele J., Stefanescu C., Teufelbauer N., Touroult J., Trautmann S., van Strien A.J., van Swaay C.A.M., van Turnhout C., Vermouzek Z., Voříšek P., Jiguet F., Julliard R. 2020. Effects of Natura 2000 on nontarget bird and butterfly species based on citizen science data. *Conservation Biology* 34: 666–676.

Princé K., Rouveyrol P., Pellissier V., Touroult J., Jiguet F. 2021. Long-term effectiveness of Natura 2000 network to protect biodiversity: A hint of optimism for common birds. *Biological Conservation* 253: 108871.

Sanderson F.J., Pople R.G., Ieronymidou C., Burfield I.J., Gregory R.D., Willis S.G., Howard C., Stephens P.A., Beresford A.E., Donald P.F. 2016. Assessing the Performance of EU Nature Legislation in Protecting Target Bird Species in an Era of Climate Change. *Conservation Letters* 9: 172–180.

Wilk T., Chodkiewicz T., Sikora A., Chylarecki P., Kuczyński L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki.

Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki P. (red.). 2010. Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce. OTOP, Marki.

Wilk T., Bednarz Ł., Cholewa A. 2022a. Awifauna lęgowa koryta Wisły pomiędzy Szczucinem i Zawichostem. *Ornis Polonica*. 63: 45–57.

Wilk T., Nowak D., Mazgaj S., Folta T. 2022b. Awifauna wodno-błotna doliny środkowego i dolnego Dunajca, wraz ze wskazaniem obszaru jako ostoi ptaków o znaczeniu międzynarodowym. *Ornis Polonica*. 63: 314–336.